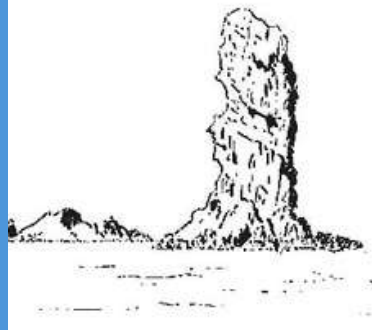

EL CARALLOT

Butlletí Reserva Natural Illes Columbretes

NÚMERO 20
SETEMBRE 2023

Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana

GENERALITAT
VALENCIANA

reserva natural
de les illes
columbretes

ÍNDEX

00

EDITORIAL

Vulcanisme Quaternari de les Illes Columbretes

01

GESTIÓ I CONSERVACIÓ DEL MEDI NATURAL

Els treballs de la brigada

02

COMUNICACIÓ I DIVULGACIÓ

Taller didàctic "Caminant entre volcans"
Guia de busseig sostenible de les Illes Columbretes
Projecte MedReAct

03

FLORA I FAUNA

Lobularia maritima ssp. columbretensis
Sargantana de Columbretes

04

ACTUALITAT

Rècord històric de temperatura en Columbretes

05

SABIES QUE...

Enterrament humà a l'Illa Grossa

GENERALITAT
VALENCIANA

reserva natural
de les illes
columbretes

00 EDITORIAL

VULCANISME QUATERNARI DE LES ILLES COLUMBRETES

DESCRIPCIÓ FÍSICA

Les illes Columbretes constitueixen la part emergida d'un **extens camp volcànic submarí** que ocupa una àmplia superfície de la **plataforma continental** localitzada al sud del delta de l'Ebre.

Les illes estan situades prop de la vora de la plataforma continental, al llarg d'una cresta d'uns 12 km de llarg i 4 d'ample (veure Figura 1 i 2).

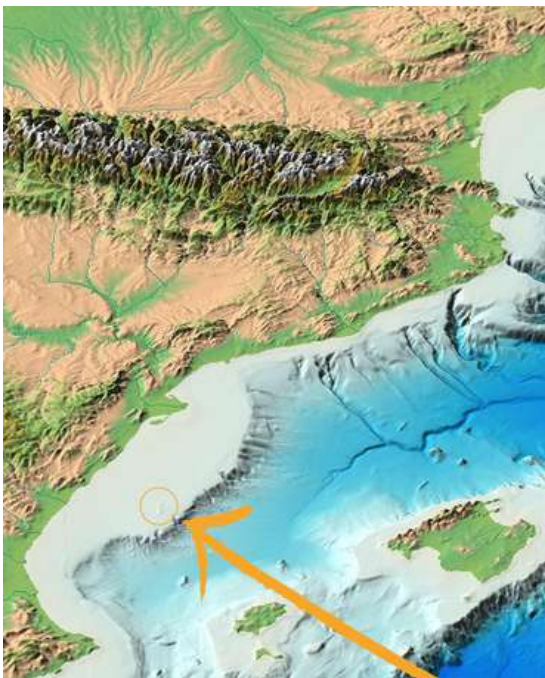

Figura 1. Ubicació de las Islas Columbretes.
Fuente: CSIC (El Mar Catalano-Balear)

Figura 2. Falla i edificis volcànics sorgits a la zona.
Font: Reserves marines/SGP

ORIGEN

Va començar la seua activitat al **Miocé inferior**, fa uns **10 milions d'anys**, però fou durant el **Quaternari (Plistocé)** quan es van conformar les Columbretes, en una sèrie d'emissions volcàniques submarines amb un interval de temps que va des de fa **1 milió d'anys fins a 300.000 anys**. De tot aquest procés i el pas del temps, el paisatge que ara podem observar és un conjunt d'illots reunits en quatre grups, cadascun dels quals rep el seu nom de la major de les illes: **l'Illa Grossa, Ferrera, Foradada i el Carallot**.

Més informació: <https://parquesnaturales.gva.es/es/web/pn-illes-columbretes/geologia>

01 GESTIÓ I CONSERVACIÓ DEL MEDI NATURAL

ELS TREBALLS DE LA BRIGADA

REFORÇ DE GUIES MEDIAMBIENTALS

Per a la temporada alta de visites a l'illa, la brigada de la Reserva requereix de l'ajuda de dues guies durant els mesos d'estiu que atenguen a les persones que desitgen visitar l'illa.

La visita a l'illa sempre és acompanyada i en ella s'expliquen els valors ambientals i culturals d'aquest especial espai natural protegit.

TRACTAMENT DE LA VEGETACIÓ

És important mantindre en bones condicions l'únic itinerari per a les visites, i més durant la temporada alta de visites, en els mesos de juliol i agost.

La brigada s'encarrega de desbrossar la vegetació que envaeix el camí pel qual circulen els visitants que gaudeixen de l'espectacular paisatge d'aquest meravellós espai natural protegit.

Les restes són depositades en un lloc determinat per a la seua descomposició natural i incorporació al medi, evitant així l'erosió i millorant l'estructura del sòl.

ELIMINACIÓ D'INVASORES

Es dona per conclosa l'eliminació de l'espècie invasora *Opuntia ficus-indica* (figa palera). La trituració de les restes i l'eliminació d'alguns propàguls van ser les últimes tasques realitzades per la brigada de la Reserva Natural.

01 GESTIÓ I CONSERVACIÓ DEL MEDI NATURAL

ELS TREBALLS DE LA BRIGADA

MANTENIMENT DEL FAR

Es va enviar personal per a fer els treballs de condicionament del far en els quals es va aplicar una capa de pintura. Amb la pintura restant, la brigada va aprofitar per a pintar la sala de visitants situada a la planta baixa del far.

Sentim les molèsties ocasionades als visitants que no van poder accedir a l'interior del far per motius de seguretat.

MANTENIMENT DELS SENYALS MARÍTIMS

Des de l'Autoritat Portuària, s'envia personal per a dur a terme treballs de manteniment dels senyals marítics i, a més, pintar les torres/balises que es troben a les dos puntes de l'Illa Grossa, i que guien als vaixells en l'entrada a la badia de nit.

La brigada realitza labors d'acompanyament i ajuda amb el trasllat de materials.

02 COMUNICACIÓ I DIVULGACIÓ

TALLER DIDÀCTIC "CAMINANT ENTRE VOLCANS"

El dissabte passat 15 de juliol es va realitzar al Planetari del Grau de Castelló, ubicació del Centre d'Interpretació de la Reserva Natural de les Illes Columbretes, una activitat taller anomenada "Caminant entre volcans".

Les persones assistents van poder aprendre sobre com i quan es van originar les illes Columbretes, quines són les parts d'un volcà i com van aparèixer les primeres plantes i animals que habiten aquestes allunyades illes.

Posteriorment, tots els participants van poder crear els seus propis volcans amb materials reciclats, donant regna solta a la seua imaginació i creativitat.

Acabarem la jornada, amb l'experiment d'erupció d'un volcà i una visita àudio-guiada a l'exposició de Columbretes.

Procés de creació dels volcans.

02 COMUNICACIÓ I DIVULGACIÓ

GUIA DE BUSSEIG SOSTENIBLE DE LES ILLES COLUMBRETES

La jornada va ser el dia 18 de maig a les 19 hores a la Masia Bellver (Orpesa).

L'esdeveniment va consistir en una breu presentació i una taula redona on es van compartir diferents experiències a la reserva marina en un ambient distès. Ha sigut un projecte col·laboratiu promogut per Fundación Azul Marino, editat i coordinat per Asociación HyT.

Presentació del llibre a la Masia Bellver.

Es tracta d'una guia per a bussejadors feta per bussejadors.

Diferents biòlegs, fotògrafs subaquàtics, instructors i gestors de centres de busseig, han realitzat un document que pretén ser accessible, comprensible i educatiu per a tots aquells bussejadors que vulguen conèixer la riquesa natural que hi ha sota les aigües de les Illes Columbretes i, el més important, s'ajude a la conservació d'aquest espai durant molts anys.

Així, doncs, en aquesta guia pràctica, el lector podrà comprendre la importància de l'ecosistema marí que envolta l'arxipèlag valencià, així com, la història de les illes i el dia a dia de les persones permanents que es troben: guies i guardes.

En aquesta guia es podrà trobar una àmplia i detallada fitxa tècnica i distributiva de les espècies que engloben la biocenosi de les Illes Columbretes compostes pel Regne de les plantes i el Regne animal (vertebrats i invertebrats).

Portada i contraportada de la guia.

02 COMUNICACIÓN Y DIVULGACIÓN

PROYECTO MEDREACT

"Impulsant l'increment dels estocs pesquers al Mediterrani: els beneficis de les Àrees de Recuperació Pesquera (FRAs)"

La jornada va tindre lloc el dia 27 de juliol a les 18:30 hores al Saló d'Actes del Planetari en el Grau de Castelló, on MedReAct, una organització que treballa per la millora dels ecosistemes al Mediterrani, va realitzar la presentació del seu projecte.

Es va convocar especialment al sector pesquer i organitzacions ecologistes de la zona de Castelló, encara que estava oberta a tot el públic interessat.

Durant l'acte, es van explicar què són les Àrees de Recuperació Pesquera (FRA) i es van mostrar alguns exemples que s'estan desenvolupant des de fa uns anys, i que poden ser una mesura necessària per a la recuperació dels recursos pesquers i els hàbitats marins.

També es va descriure una proposta per a una Àrea Restringida de Pesca en els marges del Delta de l'Ebre (EDM FRA), que afecten principalment els ports i caladors de Vinaròs i Benicarló.

Aquest projecte persegueix els objectius marcats per la UE de protegir de manera eficaç el 30% de les zones marines.

Per a finalitzar la jornada, es va convidar als assistents, bons coneixedors de la situació actual, a participar en una xarrada informal, on van comentar i donar la seua opinió sobre l'exposat en la sessió.

Les Àrees de Recuperació Pesquera ajuden a sostenir les captures pesqueres i, a més potencien les comunitats dels ecosistemes marins.

03 FLORA Y FAUNA

Lobularia maritima ssp. columbretensis

També anomenada "**caps blancs de Columbretes**", és l'única planta **endèmica** exclusiva de les illes Columbretes.

Es troba com a "**ESPÈCIE VIGILADA**" al Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades, i inclosa en la Llista Roja de Flora Vascular com a "**VULNERABLE**".

COM LA PUC IDENTIFICAR?

Aquesta subespècie es diferencia per tindre unes tiges, frondoses i llenyoses, i branques sufruticoses (port camefític). A més, les flors tenen els pètals més grans.

La floració ocorre preferentment de febrer a maig i de setembre a novembre, encara que també poden tindre flor en altres èpoques de l'any depenent de les condicions climàtiques.

Gràcies als seus atractius colors i la dolça olor del nèctar, les flors atrauen molts pol·linitzadors i insectes benèfics, com a abelles, papallones, arnes, mosques i fins i tot alguns escarabats.

COM VIU?

Està adaptada a les dures condicions mediambientals de les illes Columbretes, sobretot a la sequera i a la gran quantitat d'adob nitrogenat que hi ha en el substrat, procedent dels excrements de gavines. Es desenvolupa millor sobre terrenys arenosos, profunds i molt nitrificats.

Autor: Carles Fabregat

ENDÈMICA

CURIOSITATS

- En acostar-nos a l'illa des de l'embarcació, quan aquesta planta està en flor, veurem com un mantell blanc cobreix l'illa Grossa, fent l'efecte que estiga nevada.
- Té propietats analgèsiques i antiinflamatòries, destacant el possible ús contra les picades de l'escorpí, tan abundants en Columbretes.

Referències: [Juan, Ana & Crespo, Manuel. \(2002\). Sobre la distribución de Lobularia maritima \(L.\) Desv. subsp. columbretensis R. Fern. \(Bassicaceae\). Anales del Jardín Botánico de Madrid. 59. 359-360.](#)

03 FLORA Y FAUNA

Sargantana de Columbretes

És l'únic rèptil que viu a les illes Columbretes, des que van desaparèixer les serps.

Es troba com a "ESPÈCIE PROTEGIDA" en el Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçades, i inclosa en l'Annex IV de la Directiva Europea d'Hàbitats.

ENDÈMICA

Autor: Arxiu RN Illes Columbretes, 2010.

COM ÉS?

Presenten una grandària major del cos i el cap que els seus parents pròxims. En general, es caracteritzen per tindre tonalitats marró-verdoses, i en el cas dels mascles adults, la zona ventral presenta una coloració vermellosa-salmó. També s'ha observat que els mascles posseeixen cap, potes i pes majors que les femelles.

CURIOSITATS

- Es tracta del lacèrtid insular amb menor àrea de distribució (19 ha) a Europa, com a regió biogeogràfica.
- Un recent estudi de fòssils del jaciment paleontològic de Columbretes (COLT) va llançar una inesperada i diversa comunitat de vertebrats composta pels rèptils *Chalcides bedriagai*, cf. *Podarcis* sp. i *Vipera* cf. *latastei*, un ratolí (*Mus* cf. *musculus*) i, almenys sis espècies d'aus indeterminades (dos marines i quatre passeriformes). La presència històrica d'escurçons en l'Illa Grossa es confirma, resolent així la polèmica sobre la identitat de les serps de Columbretes. Respecte a *Chalcides bedriagai* (lludrió ibèric), es tracta del primer registre de la seua presència en l'arxipèlag de Columbretes.

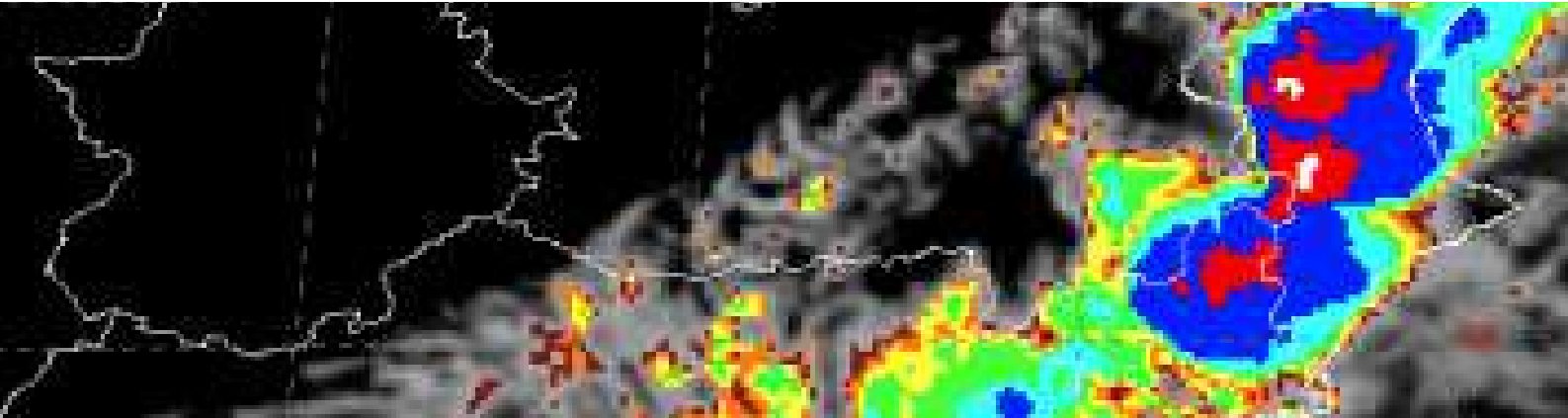
QUÈ MENJA?

La seua dieta està formada per coleòpters, lepidòpters, aranyes, caragols i, també, matèria vegetal.

S'ha comprovat que ataquen agressivament a escorpins, i que practiquen el canibalisme, especialment d'ous i juvenils, sobretot per part dels mascles adults.

Referències:

- [Marquina Blasco, Rafael & Fagoaga, Ana & Crespo, Vicente D. & Martínez-Ortí, Alberto & Bailon, Salvador & Sánchez Marco, Antonio & GRACIA-MONFERRER, Daniel & de Santisteban, Carlos & Ruiz-Sánchez, Francisco. \(2023\). Squamates, rodents, and birds from Holocene deposits of the Illa Grossa Island \(Columbretes Islands, Castellón, Spain\): an unexpected diverse assemblage. Comptes Rendus Palevol.](#)
- [Carretero, M. A., Salvador, A. \(2016\). Lagartija parda – Podarcis liolepis. En: Enciclopedia Virtual de los Vertebrados Españoles. Salvador, A., Marco, A. \(Eds.\), Museo Nacional de Ciencias Naturales, Madrid.](#)
- [Castilla, A. & Herrel, Anthony & Gosá, A. \(2008\). Mainland versus island differences in behaviour of Podarcis lizards confronted with dangerous prey: The scorpion Buthus occitanus. Journal of Natural History - J NATUR HIST. 42. 2331-2342.](#)

04 ACTUALITAT

RÈCORD HISTÒRIC DE TEMPERATURA EN COLUMBRETES

ESCLAFIT CÀLID DE L'11 DE JULIOL DE 2023

El proceso de formación de un reventón cálido

Es un fenómeno habitual en la época estival y afecta a ámbitos muy localizados, de apenas unos kilómetros.

Fuente: Aemet y eltiempo.es
NACHO CATALÁN / EL PAÍS

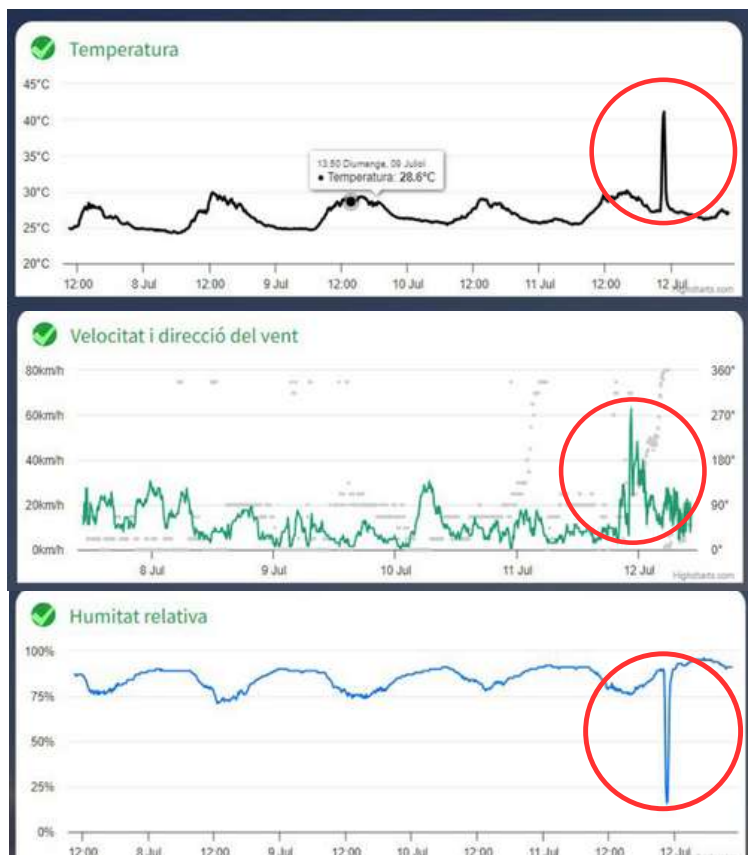
L'esclafit càlid és un fenomen meteorològic que desencadena fortes ratxes de vent fruit d'un xoc entre masses d'aire càlides (ubicades a la superfície) amb les fredes (a l'alçada) i que ambdues tenen diferent pressió.

Aquest xoc de masses d'aire provoca un sobtat augment de les temperatures a la superfície, disparant-se així els termòmetres i baixant dràsticament la humitat a la superfície.

El passat 11 de juliol del 2023, les Illes Columbretes va experimentar aquest fenomen que es va poder analitzar i registrar gràcies a l'estació meteorològica d'AVAMET.

En tan sols 20 minuts que va durar el fenomen, es va batre el rècord de temperatura màxima de l'arxipèlag amb 41,2 °C (més de 3 °C que el rècord anterior (37,9 °C)). Així com ràfegues de vents de més de 80 km/h i una humitat relativa de tan sols 20%.

Un fenomen atípic que va sorprendre al personal de l'Illa Grossa.

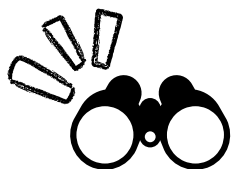
Font: AVAMET

05 SABÍAS QUE...

ENTERRAMENT HUMÀ EN L'ILLA GROSSA

En el conjunt d'illots de Les Columbretes, es va posar al descobert, en un xicotet abric rocós de la *Illa Gran*, un enterrament humà sense cap resta d'aixovar, sudari o objecte personal. La causa de la mort es va deure a un fort traumatisme que va provocar una mort immediata, sent inhumat en aquesta illa, entre els segles XVII-XVIII.

Va ser en data 2 d'octubre de 1990, quan els guardes i personal investigador del Parc Natural de les Illes Columbretes, van descobrir les restes humanes, que pel que sembla, van ser enterrats a resguard sobre el penya-segat nord dins del mateix Port Tofiño.

De seguida es van posar en contacte amb el Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques de la Diputació de Castelló, sent el Director del Parc qui va requerir la corresponent investigació de les restes.

Així doncs, es va dur a terme una excavació per a l'estudi i elaboració d'un informe tècnic. Va ser necessari respectar al màxim la vegetació, sòl i tot el que afectava el medi natural de l'illa, complint amb la normativa del Parc.

Els treballs efectuats van consistir en: una neteja superficial restringida a la cavitat natural, la delimitació de l'àrea i l'acurada excavació, en la qual va ser imprescindible la consolidació de les restes per a evitar la seua degradació i posterior trasllat.

Gràcies a l'estudi anatòmic-forense efectuat, s'ha facilitat que les restes corresponen a un home d'uns 50 anys i es pressuposa una antiguitat de 200/300 anys. Mancant major quantitat de dades, el descobriment d'aquesta inhumació simplement es pot considerar com una troballa arqueològica, d'edat moderna, i sense cap altre tipus d'interés, excepte el documentari, quedant a l'espera, que puguin aparèixer altres enterraments que aporten noves dades per al coneixement del paper històric que van exercir les nostres illes Columbretes.

Referències: [Fernández Izquierdo, Asunción. Enterramiento humano hallado en l'Illa Gran \(Islas Columbretes, Castellón de la Plana\). Quaderns de prehistòria i arqueologia de Castelló, 1995, núm.16, p. 301-306](#)

EL CARALLOT

Butlletí Reserva Natural Illes Columbretes

NÚMERO 20

**Edició i redacció:
Equip d'educadors/es ambientals
de la Reserva Natural de les Illes
Columbretes**

Planetari de Castelló

Passeig Marítim, 1
12100 Grao de Castelló

Telèfon: 964376400 / 679196310 e-mail:

parque_columbretes@gva.es

<http://www.parquesnaturales.gva.es/ca/web/pn-illes-columbretes>

